

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: דרמה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד, שירת ביאליק, שירת לאה גולדברג)
- הפרק הראשון (דרמה – 32 נקודות) הוא **חובה**.
משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת לענות עליה.
(2) לנבחנים אינטרנטיים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרנטיים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שבדצונך לכתוב במיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

**ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
בהצלחה!**

השאלות פרק ראשון – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 1-4 (32 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"; טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר",
"מקבת", "אותלר", "רומיאו ויוליה"

1. מעשים קיצוניים, תעוזה, התרסה ופריצת גבולות מאפיינים את ההתנהגות של הגיבור הטרגי. כיצד מאפיינים כאלה באים לידי ביטוי בהתנהגות של הגיבור (או הגיבורה) בטרגדיה הקלסית שלמדת? הסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה.
2. מהו הרעיון המרכזי (או הרעיונות המרכזיים) בטרגדיה שלמדת? הצג שניים מן האמצעים הדרמטיים (למשל דיאלוגים, מונולוגים, ניגודים, סיבוך והתרה בעלילה) שבאמצעותם הרעיון המרכזי (או הרעיונות) מעוצב בטרגדיה.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

3. הסבר והדגם מה מאפיין את מערכת היחסים בין בני המשפחה במחזה המודרני שלמדת. בתשובתך כתוב כיצד מערכת יחסים זו משקפת את הערכים של החברה הסובבת את המשפחה.
4. התפאורה, אביזרי הבמה וחפצים בעלי משמעות סמלית הם אמצעים המסייעים להדגיש את הרעיונות המרכזיים במחזה. הסבר והדגם קביעה זו על פי המחזה המודרני שלמדת.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 5-8 (לכל שאלה – 17 נקודות).
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

- שים לב:** בשאלות 5-6 אין להדגים באמצעות הסיפורים "הסיף" מאת עגנון ו"רעידת האדמה בצ'ילה" מאת פון קלייסט.
5. האם דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת חווה תהליך שמוכיל אותה לתובנה חדשה על עצמה, על חייה ועל סביבתה? נמק והדגם את דבריך.
6. היעדר תקשורת, הסתרה, חוסר כנות וניצול הם דפוסי התנהגות המקשים על מערכות יחסים או מכשילים אותן. תאר דפוס התנהגות כזה (או דפוסי התנהגות כאלה) בסיפור קצר שלמדת, והסבר את השפעתו על מערכת יחסים מרכזית בסיפור.

הסיף / ש"י עגנון

7. במהלך הוויכוח בין המספר לסיף, המספר אומר: איש שלום אני. מה הם הקשיים שהסיף מציב למספר, המגדיר את עצמו "איש שלום", וכיצד המספר מתמודד עם קשיים אלה? הסבר והדגם את דבריך.

רעידת האדמה בצ'ילה / היינריך פון קלייסט

ענה על שני הסעיפים א-ב.

8. א. בסיפור "רעידת האדמה בצ'ילה" הרוע שורר במשפחה, בחברה ובכנסייה. הסבר והדגם קביעה זו. (10 נקודות)
- ב. האם בסיפור זה מתוארת גם התנהגות אנושית חיובית? נמק והדגם את דבריך. (7 נקודות)

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-12 (34 נקודות).

שים לב: על שאלות 9-10 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 11.

9. תאר את השאיפות והתקוות של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת, והסבר אם היא מגשימה אותן. מה הם הגורמים המסייעים בהגשמת השאיפות והתקוות או המונעים את הגשמתן? הסבר והדגם את דבריך.

10. הגיבור הוא אינדיבידואל נערץ, אדם אקטיבי בעל אומץ ותושייה, לוחם גדול, שחייו ראויים להיכתב בספר; הוא אדם המייצג את האידיאלים והערכים של תקופתו ומצטיין במוסריות [...] הוא דמות מפתח החוצה את הגבולות האנושיים המקובלים. היפוכו של הגיבור הוא אנטי גיבור. (מעובד על פי הערך: "גיבור / אנטי גיבור", אתר האינטרנט של האנציקלופדיה של הרעיונות)

על פי דברים אלה, הסבר אם הדמות המרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת היא גיבור או אנטי גיבור. הדגם את דבריך.

11. **שים לב:** על שאלה 11 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

לדמויות מְשֻׁנָּה ביצירה יש תפקידים שונים: אפיון הדמות המרכזית, קידום העלילה ועוד. בחר בדמות משנה מן הרומאן שלמדת, תאר אותה, והסבר את תפקידה ברומאן.

12. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

ענה על שני הסעיפים א-ב.

סקאוט שואלת את אטיקוס מדוע הוא מגן על טום רובינסון, אף כי הוא יודע שטום לא ינצח במשפט. על כך אטיקוס עונה: גם אם לא נצליח לנצח בקרב אפילו בעוד מאה שנה, זאת לא סיבה לא לנסות.

א. הסבר והדגם כיצד דבריו של אטיקוס משקפים את דמותו, כפי שהיא מצטיירת ברומאן כולו.

(25 נקודות)

ב. האם לדעתך דבריו של אטיקוס רלוונטיים למאבקים חברתיים ופוליטיים בימינו? נמק והדגם את דבריך.

(9 נקודות)

פרק רביעי — שירה

(שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד, שירת ביאליק, שירת לאה גולדברג)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 13-23:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או על השיר שלא נלמד (שאלות 13-16),
 ועל שאלה אחת משירת ביאליק או על שאלה אחת משירת לאה גולדברג (שאלות 17-23)
 (לכל שאלה — 17 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 13-16.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הים ביני ובינך / שמואל הנגיד

הים ביני ובינך / ולא אטה לחלוקתך
 ולא ארוץ בלב חרד / ואשב על קבורתך?
 אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באחיותך!
 אהה, אחי, אני יושב / עלי קברך לעמתך,
 לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתתך.
 ואם אתן לך שלום - / ולא אשמע תשובתך,
 ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
 ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבתך,
 ולא תראה תמונתי / ולא אראה תמונתך,
 למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך -
 בכור אבי וכן אמי, / שלומים לך באחיותך,
 ורוח אל תהי נחה / עלי רוחך ונשמתך!
 אני הולך לארצי, כי / בארץ סגרו אותך.
 ואנום עת ואיך עת - / ואף לעד בנזמתך,
 ועד בוא יום חליפתי / בלבי אש פרידתך!

כיצד המתח בין קרבה לריחוק מעוצב בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על התרומה של השאלה הרטורית בפתיחת השיר לעיצוב מתח זה.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

מְלִיצַתִי בְדֹאגְתִי הַדּוֹפָה / ר' שלמה אבן-גבירול

מְלִיצַתִי בְדֹאגְתִי הַדּוֹפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתִי דְחוֹפָה,
 וְאִם אֲרָאָה שְׁחוֹק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מִנִּי קְטוּפָה.
 "יְדִידִי, הֲלָבֵן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבָכוֹת עָלַי יוֹם הָאֶסִּיפָה –
 אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשִׁיךְ בִּילְדוֹת / בְּלַחִי כַחֲבָצֶלֶת שְׁזוּפָה?"
 5 שְׁפִטְנִי לְבָבִי מִנְעוּרִי / וְעַל כֵּן הָיְתָה נִפְשִׁי כְּפוֹפָה,
 וְשֵׁם הַבֵּיץ וְהַמּוֹסֵר מְנָתוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֵׁם קְצוּפָה.
 "וַיְמָה בְּצִעַ בְּהַתְקַצְרִי? אֲבָל דָּם / וְקָוָה, כִּי לְכֹל מִכָּה תִרּוּפָה!
 וַיְמָה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְצוּקִים / וַיְמָה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֲרוּפָה?"
 וַיְמָה אוֹחִיל וְעַד כְּמָה אֶיֱחַל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֵאָה תְקוּפָה?
 10 וְיִטְרָם בּוֹא צְרִי גִלְעָד – וְיִמּוֹת / אֲנֹשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נִגּוּפָה.

פרש בתים 5-6 בשיר, והסבר כיצד בתים אלה משקפים את מצבו הנפשי של המשורר, כפי שהוא בא לידי ביטוי לאורך השיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חי אֶהְבֶּה / טדרוס אבולעפיה

- בית 1 חי אֶהְבֶּה, צְפָרִים, עוֹפוּ אֵלַי אוֹהֲבִים
וּשְׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תּוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
- בית 2 בֵּי תֹאמְרוּ כִּי רְעֵבִים הֵם צִמְאִים, אֲבָל
לֶחֶם דְּמָעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,
- בית 3 יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֶפֶל שֶׁפֶל כְּנַפְל, וּבֵין
פְּרָעוֹשׁ וַיִּתּוֹשׁ וְכִנִּים לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.
- בית 4 חַיּוֹת קִטְנוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
מְשִׁתְּקִשְׁקִין שֵׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעַת עוֹגְבִים,
- בית 5 יִשְׂרָק זָבוּג לְדַבּוּרָה שָׁם, וְשׁוֹן יִהְרַק
עֵקֶבְר, וַיִּחְדָּו עָלַי נֶפֶשׁ וְגוּף אוֹרְבִים.
- בית 6 הַנּוֹגְשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
צָוּ לְבַל יִתְּנוּ לֶחֶם וְהַעוֹרְבִים.

כיצד המשורר מעצים את תיאור הסבל של הכלואים בבית הסוהר מצד אחד, וכיצד הוא מרכז את תיאור הסבל הזה מצד אחר? הסבר והדגם את דבריך.

שיר שלא נלמד

16. לפניך שיר בלי שם מאת פרץ דרור בנאי*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כִּי הֶרְחֹב הוּא סֶף בֵּיתוֹ שֶׁל הָאֱלֹהִים
 וְכָל הַהוֹמְלָסִים הַגָּרִים בּוֹ הֵם נְתִינָיו
 הַמְחֻפִּים לְאֲשֵׁרוֹת כְּנִיסָה
 וְלְאֲשֵׁרוֹת יְצִיאָה
 5 וּבִינְתַיִם בִּימֵי הַקָּר מְבַקְּשִׁים קֶצֶת חֵם
 וּבִימֵי הַחֵם קֶצֶת קוֹר
 וְקֶצֶת גּוֹנְבִים
 קֶצֶת מְלַקְטִים
 אוֹסְפִים נְדָבוֹת בְּאֲדִישׁוֹת שֶׁל מְאֻשָּׁרִים
 10 וְכִי לָמָּה אֶפְשֶׁר לְצַפּוֹת מְאֻנָּשִׁים שֶׁכָּבָה זִיק בְּעֵינֵיהֶם
 שֶׁסְּהָבוֹת עַל גּוֹפָם
 שָׂאִין כְּרִית לְרֹאשָׁם
 שָׂאִין תְּקֵרָה
 שָׂאִין קִיר
 15 שָׂאִין מְגוֹן כְּלִשְׁהוּ
 אֱלֹה אֶבְדוּ כְּבוֹדָם וְחַרוּתָם
 וְהָיוּ לְכַתְּבַת עַל קִיר חַיִּינוּ
 כָּאֵן.

* פרץ דרור בנאי – משורר ומתרגם ישראלי, יליד 1947. מספריו: חמצון: שירים (1980), בדים: שירים (1987), שישים מתחת לאפס (2008).

א. כיצד מוצגים בשיר חייהם של ההומלסים? הסבר והדגם את דבריך. (8 נקודות)

ב. פרש את השורה הראשונה בשיר ואת שתי השורות האחרונות בו, והסבר את תרומתן לבניית משמעות השיר.

(9 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 17-23.

שירת ביאליק

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קורתפלותי הנדחות.
- בית 2 ובעת רחמים, בין השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם געורים –
היכן געורי?
- בית 3 ועוד רז אחד לך אתנדה:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מהזאת אהבה?
- בית 4 הכוכבים רמו אותי,
היה חלום – אף גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.
- בית 5 הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קורתפלותי הנדחות.

- א. הסבר את שתי השורות המסיימות את הבית השני בשיר ואת שתי השורות המסיימות את הבית השלישי בשיר, וכתוב מהי תרומתן לבניית משמעות השיר. (12 נקודות)
- ב. אם גם אתה שואל את השאלה "מה זאת אהבה", האם אתה שואל מאותן הסיבות שהמשורר שואל שאלה זו? הסבר והדגם את דבריך. (5 נקודות)

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

צפרת / חיים נתמן ביאליק

וְהִנֵּה נִקְלָעָה צִפְרֶת כְּפָרַח בְּקִצָּה
 שְׁעַר מַחְלַפְתָּהּ הַמְּפֹזָה עַל־הַמַּחְגָּרֶת,
 וְכִמּוֹ רְמֵזָה לִי: בְּחֹר, קוֹם שְׁקֵה־לָּהּ, וְדַמָּה
 אֵלַי הַצִּפְרֶת!
 אוּלַם אַתְּ – הַהֲרַגְשֵׁת בְּצִפְרֶת וְכִי?
 הַהֲרַגְשֵׁת, כִּי גַם־נִפְשֵׁי וְתוֹנָה בְּשִׁבִי,
 וּמִכְּרִפְרֶת וְתִלְוָאָה, וּמִצָּפָה לִישׁוּעָה
 בְּמַחְלַפְתָּהּ הַקְּלוּעָה?

כֹּל־הָעוֹלָם טוֹבֵעַ בָּאוֹר וּבִשְׁמִיר,
 אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא־שְׁעָרִים מְסַבִּיב מִתְרַחֲשִׁים,
 וּבְמִשְׁעַל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְנִיר
 שְׁנִינּוּ הוֹלְכִים וּמַחֲשִׁים.
 אָנוּ הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשִׁבְלֵנוּ אֵין קֶאֱץ,
 אֶפְסוֹנוּ שְׁבָלִים, כְּתֵרוֹנוּ צִפְרוֹת,
 וּבְחִנִּיתוֹת שְׁלִי־זָהָב יִפְגַּעְנוּ כָּל־עַץ
 וּבְצִאָלֵי צְמֵרוֹת.

וּבְעֵינַיִךְ שׁוֹב אֶצִּיץ וְאַבְקֵשׁ שָׁם תְּשׁוּבָה –
 וּכְבַתְּחִלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׁתֵּי יוֹגֵי הַחֹן;
 מֵה־לִּי צְנִיעוֹת עֵינַיִךְ – וּמַחְלַפְתָּהּ מְשׁוּבָה,
 הִיא אוֹמֶרֶת לִי: הֵן!
 מִהֲרִי, מִהֲרִי, אַחֲוֹתַי, נְבוֹאָה הִיעֲרָה,
 תַּחַת חֲפַת אֲשֶׁרִיו לָךְ כָּל־נִפְשֵׁי אֶפִיקָה,
 וְאַתְּ־כָל־אַהֲבָתִי הַתְּלוּיָה בְּשַׁעֲרָה
 נְמִית שְׁנִינּוּ בְּנִשְׁיָקָה.

הַדְּמוּת כְּרוֹב אִם עַב קָלָה בְּרוּם עוֹלָם רְפָרְפָה?
 אָךְ גַּם־הִיא חִישׁ הַפְּלִיגָה לְמַדִּינַת הַיָּם –
 וְאַתְּ הֲרֵהוּרִי הַטְּהוֹר כְּמוֹהַ נֹרם
 נִשְׂאָה עָמָה לְנִצָּח עַל־כַּתְּפָה.
 וְשׁוֹב זֶהֱר רְקִיעַ, וְשׁוֹב תְּכַלֵּת בְּלִי־סוּף,
 אַתְּ הוֹלְכֶת בְּרֵאשׁ וְאַנִּי כְּרוּף אַחֲרֶיךָ,
 וּבְקִמּוֹתַיִו הַמְּלֵאוֹת הַשְּׁתַרְעֵה הַנּוֹף,
 וְהַכֵּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינַיִךְ.

רְגַע אַחַד לִי נִדְמָה: בִּיעַר הִלְזוּ,
 הַמְּאֲפִיל וּמְשִׁיב צְנַתוֹ עֲלֵינוּ,
 גְּנוּז מְטֻמוֹן מְסַתְרִים, הַמְּשַׁמֵּר מְאֹד
 וּמֵעוֹלָם לְשְׁנֵינוּ –
 פֶּתְאִם רְחַפָּה הַקְּמָה – וּמִפָּה אֵל־יָפָה
 עֶבֶר רְטֻט קַרְנִים עַל־פְּנֵי הָאוֹקֵינוּס.
 הוּ, מִי הַשְּׁלִיג עֲלֵינוּ – וּבְשִׁפְעַ כְּזָה,
 חֵיל צִפְרוֹת לְכַנּוֹת?

- א. תאר את מוטיב מחלפות השיער בשיר, והסבר את תרומתו לבניית משמעות השיר. (12 נקודות)
- ב. בחר מן השיר תיאור של חיזור שנגע לליבך או תיאור של חיזור שמקומם אותך, והסבר מדוע בחרת דווקא בתיאור הזה. הדגם את דבריך. (5 נקודות)

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

<p>בית 1</p> <p>עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי ועלי התרפקי, לפתי היטב צנארי, שימי ראשך על-ראשי - וכה עמי תדבקי.</p>	<p>בית 4</p>	<p>הם האזים הרחוקים, העולמות הגבהים זו בחלומות ראינום; שעשוגו לגרים תחת כל-השמים, וחיינו - לגיהנם.</p>
<p>בית 2</p> <p>ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא דומם נשא עינינו; ושלחנו לחפשי על-פני ימי האורה כל-הרהורי לבנו.</p>	<p>בית 5</p>	<p>המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם כאל ארץ מולדת; שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם באור קרן רועדת.</p>
<p>בית 3</p> <p>והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים, ובמרחק פליגו, יאבדו; ועל-פני רכסי ארגמן, איי-זהר אדמונים, ביעף דומם ירדו.</p>	<p>בית 6</p>	<p>ועליהם נשאנו בלי-רע ועמית כשני פרחים בציה; כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית על-פני ארץ נכריה.</p>

א. תמונת האוהבים בבית הראשון בשיר מעוררת ציפייה, אך בהמשך השיר הציפייה אינה מתממשת.

האם אתה מסכים עם קביעה זו? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. בחר מן השיר תמונה שנגעה לליבך, והסבר מדוע בחרת בה. הדגם את דבריך. (5 נקודות)

שירת לאה גולדברג

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

האַמָּנִם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד / לאה גולדברג

האַמָּנִם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֶסֶד,
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה וְתִלְכִי בּוֹ כַּהֲלֹךְ הַתָּמָּ,
וּמִחֲשׂוֹף כַּף־רִגְלָךְ יִלְטֹף בְּעֲלִי הָאֶסְפָּסֶת,
אוֹ שֶׁלְפִי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתַּקַּן דְּקִירָתָם.

אוֹ מְטֵר יִשְׁיֶגֶךְ בְּעֵדֶת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקוֹת
עַל כְּתֻפֵיךְ, חֲזֹף, צְוֹאֲרֶךְ, וְרֹאשְׁךָ רַעְנָן.
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה הַרְטֵב וְיִרְחֵב בְּךָ הַשִּׁקֵּט
כְּאוֹר בְּשׂוּלֵי הָעֵינָן.

וְנִשְׁמָתָ אֶת רִיחוֹ שֶׁל הַתָּלָם נָשֵׁם וְרִגַע,
וְרֹאֵית אֶת הַשִּׁמְשׁ בְּרֹאֵי־הַשְּׁלוּלִית הַזֶּהָב,
וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמְתָר בָּם לְנִגַע,
וּמְתָר, וּמְתָר לְאֶהָב.

אֶת תִּלְכִי בְשׂוּדָה. לְבַדְךָ. לֹא נִצְרַבְתְּ בְּלֶהֱט
הַשְּׂרָפוֹת, בְּדַרְכִים שֶׁסְּמְרוּ מְאִימָה וּמְדָם.
וּבִישׁוּר־לֵבָב שׁוֹב תִּהְיִי עֲנֹהָ וְנִכְנַעַת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאָדָם.

בימי מלחמה אסור [...] לשכוח את הערכים האמיתיים של החיים [...] לעולם יהא שדה שיבולים טוב ויפה משממה, שעברו עליה הטנקים.

(לאה גולדברג, "על אותו נושא עצמו", השומר הצעיר, 8.9.1939)

הסבר והדגם כיצד דברים אלה של המשוררת באים לידי ביטוי בשיר זה.

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָרְן / לאה גולדברג

1 בית
כָּאן לֹא אֶשְׁמַע אֶת קוֹל הַקּוֹמָיָה.
כָּאן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצַנְפֵת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלָדוֹתַי שְׁקֵמָה לַתְּחִיָּה.

2 בית
צְלִצּוֹל הַמְּחֻטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדֹת לְמֶרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְמֶרְחֵב יִרְמָרֵק כּוֹבֵל הַפֶּלֶג,
לְשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכָרִיָּה.

3 בית
אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מִסַּע יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהוּ תְלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

4 בית
אֶתְכֶם אָנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְּעַמִּים,
אֶתְכֶם אָנִי צְמַחְתִּי, אָרְנִים,
וְשָׂרְשֵׁי בְשׁוּנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

בבית השני בשיר נזכרת המילה "מולדות", ואילו בבית השלישי נזכרות "שתי המולדות".
על פי השיר כולו, הסבר והדגם כיצד המשוררת מתמודדת עם המתח בין מולדת אחת לשתי מולדות.

22. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "ולא הִיָּה בִּינֵינוּ אֶלָּא זֶה־"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחריי.

וְלֹא הִיָּה בִּינֵינוּ אֶלָּא זֶה־
עָנֹו שֶׁל הַשְּׂפָמָה בְּרַחוּב כְּפָרִי
וְלְבָלוּבוֹ שֶׁל גֹּן בְּטָרָם פְּרִי
בְּלָבוֹן תְּפָרְחָתוֹ יִפְתֵּה הַתְּאֵר.

יִמָּה מְאֹד צְחֻקָתָהּ בְּאִמְרֵי
כִּי אֵל הַשֶּׁחַר הֶעֱנַג כְּוָרֵד
אֶקְרַב וְאֶקְטָפְנֹו לְמִזְפָּרֵת
וְאֶשְׁמְרֵנּוּ בִּין דְּפֵי סְפָרֵי.

אֵת זְרוּעָהּ וְשֹׂאֲתָהּ, הִתְזַכֵּר?
וְהִגִּידוּתָ אֵת עֲנָף תְּפֹוֹחַ,
וְעַל רֵאשֵׁי יָרֵד מְטָר צָהָר.

מְאַחֲזֵרֵי גִבְהַת הַכְּפָר גַּעוֹר,
הַחֲלוּנוֹת גְּצִיטֵלְצֵלוֹ עִם רוּחַ -
וְלֹא הִיָּה בִּינֵינוּ אֶלָּא אֹר.

בשיר זה מתואר האושר שבהתאהבות בצד החשש שאושר זה יבוא אל קצו.
הסבר והדגם קביעה זו.

23. קרא את מחזור השירים (שירים א-ג) שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

ב	א
בְּשֵׁמֶשׁ הַיָּמָה הַיְתָה עֲלֶיהָ זָהָב גּוֹפֵל,	בְּרִבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאֵר –
בְּפָרַח הַיָּמָה טָפָה שֶׁל דָּבֵשׁ אָפֵל,	עַל שְׁמֵשָׁה, מִבְּחוּץ,
וְאֶגֶל טַל בְּנַחִיל שֶׁל פּוֹכְכִים –	צִלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה
וּפָה הִיא צַל.	כְּמַעַט אֵין לְרֹאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ.
מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנַחִיל הַמְצֻלָּצֵל,	הַפּוֹכָה.
בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן גְּמָרָץ בְּתוֹךְ שָׂרֵב עֲצֵל,	גּוֹף צָר.
תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים –	שֵׁשׁ רְגָלִים דְּקוֹת –
וּפָה הִיא צַל.	בְּגִלּוּי עִירִם,
	בְּאִיּוֹם מִכְעָר
	זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.
ג	
מִדְּבַשֶּׁךְ? מִי יִזְכֹּר אֶת דְּבַשֶּׁךְ?	אֵיךְ נִכְתֵּיר אוֹתָהּ בְּדַבְרֵי שִׁירָה?
הוּא שֵׁם, הַרְחֵק, בַּפְּנֵית.	אֵיךְ נִשִּׁיר וּמָה?
כָּאֵן, בְּשֵׁמֵשָׁה מוֹאֲרָה, גּוֹפָה, רֹאשֶׁךְ –	יְבוֹא יְלֵד קֶטֶן וַיֹּאמֶר:
כְּלֶךְ עֵקֶץ, שְׂנֵאָה אֵין אוֹנִים עֲלוּבָה וְעוֹרֵת.	הַמְלִכָה עֵינָמָה.
הַפְּחַד הוֹרֵג.	
הַשְּׁמֵרִי לְנַפְשֶׁךְ.	

כתוב כיצד בא לידי ביטוי במחזור השירים "הסתכלות בדבורה" הניגוד בין אור ובין צל, והסבר את תרומתו לבניית המשמעות של מחזור השירים הזה.

בהצלחה!